

**Մեղք և մեղու բաղադրիչներով կազմությունները
«Նոր բառեր» պրակաշարում**

Մկրտումյան Արմինե

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2026.1hs-20>

Հանգուցային բառեր. նորաբանություն, բառաբարդում, ածանցում, բառակազմական քայլ, պատճենում, կիսապատճենում

Նախաբան

Վերջին շրջանում մարդկանց կյանքի ռիթմն անհամեմատ արագացել է: Մեծ աշխուժություն է նկատվում արդյունաբերության մեջ, գիտատեխնիկական և քաղաքական ոլորտներում, հասարակական կյանքում: Առաջ են գալիս նոր հասկացություններ, որոնք ստանում են անվանումներ, իսկ «լեզվի բառապաշարի հարստացումը բառային կազմի համալրումն է նոր բառերով» [1, 168]: Այս երևույթը պահանջում է նորաբանությունների լուրջ ուսումնասիրություն, ինչն էլ ժամանակի ընթացքում չի դադարում հետազոտողների ուշադրության կենտրոնում լինելուց: Նոր բառերի ծագումը կամ ձևավորումը անընդհատ գործընթաց է, ինչն էլ կարելի է լեզվի զարգացման շարժիչ ուժը համարել: Ուստի **մեղք** և **մեղու** բաղադրիչներով նորակազմ բառերի քննությունն **արդիական է**, քանի որ դրանք մեծապես նպաստում են բառապաշարի զարգացմանը և բառարանների կազմման աշխատանքներին:

Հետազոտության **նպատակն է** բացահայտել **մեղք** և **մեղու** բաղադրիչներով ձևավորված նոր բառերի ծագումն ու նշանակությունը, դիտարկել դրանց դերը բառարանային համակարգի զարգացման գործընթացում, ինչպես նաև ազդեցությունը հասարակության մտածելակերպի և արժեքների վրա:

Հետազոտության **նորույթը մեղք** և **մեղու** բաղադրիչներով նորակազմությունների քննությունն է՝ դրանց խորքային և խորհրդանշական վերլուծությամբ:

Առաջադրել ենք հետևյալ **խնդիրները**՝

- հետևել բառապաշարում **մեղք** և **մեղու** բաղադրիչներով նոր բառերի ներգրավման գործընթացին.
- համատեքստում բառիմաստի ճիշտ ընկալման համար վեր հանել իմաստային հարակից շերտերը՝ հաշվի առնելով այդ բառերի կապը բնության, կենդանական աշխարհի, արտադրության և այլ ոլորտների հետ,
- բացահայտել լեզվամշակութային արժեք ունեցող երևույթները՝ նկատի ունենալով **մեղքի** և **մեղվի** խորհրդանշական գաղափարները՝ *քրտնաջան աշխատանք, արդյունավետություն, բերրիություն* և այլն,
- ուսումնասիրել վերոնշյալ բաղադրիչներով նորակազմությունների առանձնահատկությունները թարգմանական գեղարվեստական տեքստերում:

Առաջնորդվել ենք հետազոտական, գուգադրական, վերլուծական, նկարագրական **մեթոդներով**:

Դիտարկումներ մեղք և մեղու բառերի ստուգաբանության և «նորաբանություն» տերմինի շուրջ

Մեր աշխատանքում կատարվում է **մեղք** և **մեղու** իմաստային խմբի նոր բառերի քննություն՝ ըստ «Նոր բառեր» պրակաշարի (50 բառ) [14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21]: Հատկանշական է, որ այդ բաղադրիչներն այնքան կենսունակ են լեզվում, որ միշտ էլ նոր բառերի ստեղծման և կազմության համար մեծ հնարավորություններ են ընձեռում: Մեր նախորդ աշխատանքներից մեկում անդրադարձել ենք վերոնշյալ բառերի ստուգաբանությանը, ինչպես

¹ Բառարանային տվյալները կարևոր են նորաբանությունների ուսումնասիրության համար:

նան կատարվել է իմաստային (թեմատիկ) դասակարգում, որը կարևոր է տարբեր հարցերի և երևույթների լուսաբանման համար և օգնում է հասկանալ, թե ինչ կապ ունի լեզուն ժողովրդի մտածողության, հավատալիքների և արժեքների հետ:

Աճառյալը նշում է, որ **մեղր** բառի համար նախալեզուն ուներ երկու ձև՝ *mel* և *medhu*։ Առաջինը բնորոշ էր արևմտյան լեզուներին (հուն. μέλι, լատ. mel, իռլ. mil, ալբան. mjal' և գոթ. milif), այդ թվում՝ նաև հայերենին, իսկ երկրորդը՝ արևելյան լեզուներին (սանս. madhu, ռուս. мёд, լիթ. medūs): Չնայած արևմտյան լեզուներին ծանոթ էր *medhu* ձևը՝ միայն «*մեղրաջուր*» նշանակությամբ, բայց հայերենը այդ ձևը չունի [2, 97-98]: **Մեղր** բառը հանդիպում է նաև ուգրո-ֆիննական լեզուներում: Երկու վարկած է մեջբերվում. կամ հնդեվրոպացիները և ուգրոֆինները հարևաններ են եղել, կամ այդ երկուսի մեջ ավելի հին ցեղակցական կապ կա [11, 302]:

Մեղու-ն նախալեզվում կոչվում էր *bhei*, որ զանազան մասնիկներով պահել են բալթիկ-սլավական, գերմանական և կելտական լեզուները: Ըստ վարենինների մի նախապաշարման՝ այս միջատի անունը տաբուի է ենթարկվել, և մի քանի լեզուների մեջ հնարվել է մի նոր բառ՝ «*մեղր*» բառից. այսպես՝ հուն. μέλισσα, ալբան. mial'tse և սրանց հետ էլ՝ հայերեն **մեղու** [2, 95]:

Կարծիք կա, որ *մեղու*-ն գուցե *մեղր*-ի գրաբարյան սեռական, տրական հոլովածն է. *մեղր*'ի, իբրև *ճանճ մեղու*=*մեղրի ճանճ*, *մեղրաճանճ* [13, 300] կամ *մեղվ-մեղու*, *ու*>*վ-մեղր* (Բաղադրությունների մեջ մտնում է *մեղր* և *մեղ' մեղ'ու*, *մեղ'վ* հիմքերով) [12, 139]:

Մեկ այլ մոտեցմամբ *մեղր* բառի *ր*-ն կարող է աճական լինել: **Եզր**, **ծաղր**, **կողր**, **մանր**, **մեղր**, **ծունր** և նմանատիպ այլ բառեր հատուկ քննության կարիք ունեն՝ պարզելու դրանցում վերջնահանգ **ր**-ի բուն էությունը (աճական, թե՛ նախկին թեթույթ կամ ածանց, կամ արմատի վերջնահնչյուն), մասնավորապես որ այդ բառերի զգալի մասն ունի հոլովման յուրահատկություն [9, 78]:

Մինչև **մեղր** և **մեղու** բաղադրիչներով նոր բառերի քննությանը անդրադառնալը նշենք, որ *նորաբանություն* տերմինի վերաբերյալ շատ հարցեր դեռևս պարզաբանման կարիք ունեն: Լեզվաբանության մեջ մոտեցումները տարբեր են՝ *նորաբանություն*, *նորակազմություն*, *բառարաններում չգրանցված, չվկայված բառ*: Ճշգրտման կարիք ունի նաև այն հանգամանքը, թե քանի «տարեկան» բառն է համարվում *նորակազմություն*, քանի որ յուրաքանչյուր նոր բառ ժամանակավոր բնույթ է կրում և որոշ ժամանակ անց դադարում է նորը համարվելուց: Կամ նորաբանություն կարելի է համարել այն բառը, որն առաջին անգամ է բառարանագրվում. չէ՞ որ բառարանները հաճախ բառերն ուշացումով են արձանագրում: Այս և նման հարցերին անդրադարձել են շատերը [1, 168-172], [5, 180-232], [7, 216-227], [8, 187-191], [3, 44-48], [23]:

Այսինքն՝ մինչև այժմ միասնական կարծիք չկա, թե որ բառը կարելի է նորաբանություն համարել, բայց որ դրանք կան, անհրաժեշտ են լեզվի շարունակական զարգացման համար, անհերքելի փաստ է: Իհարկե, նորաբանության ընկալման չափանիշները տարբեր են, սակայն այն պետք է դիտարկել համաժամանակյա կտրվածքով: Փաստենք նաև, որ բոլոր նոր բառերը չեն, որ լայն տարածում են գտնում կամ ընդունվում են հասարակության կողմից: Առաջարկվող շատ տարբերակներ այդպես էլ մնում են անգործածական:

Մեղր և մեղու բաղադրիչներով կազմությունների բառակազմությունը

«Նոր բառեր» պրակաշարում **մեղր** և **մեղու** բաղադրիչներով կազմությունները ձևավորվում են տարբեր եղանակներով՝ բառաբարդում, ածանցում, թարգմանություն:

Ինչպես գիտենք, բառապաշարի հարստացման կարևորագույն տարբերակներից է բառակազմական եղանակը, իսկ հայերենն այս առումով ճկուն է և մեծ հնարավորություններ ունի: **Մեղր** և **մեղու** իմաստային դաշտում բառաբարդմամբ ձևավորված նորակազմություն-

ները զերագանցում են ածանցամաբ կազմվածներին և առանձնանում են խոսքիմասային ու կառուցվածքային հետևյալ կաղապարներով².

Աղյուսակ 1

Մեղր և մեղու բաղադրիչներով նորակազմ բառերի խոսքիմասային և կառուցվածքային կաղապարները

<i>Բառաբարդում</i>	<i>Ածանցում</i>
գոյական+գոյական (մեղվաբառ, մեղրաբաժակ, մեղվաչ, մեղվահոտ, մեղվաեղգ, մեղվաթույն*, մեղվասոսինձ*, մեղվածրար*) գոյական+ածական (մեղրալագուր, մեղրաղեղին). գոյական+բայ (մեղրածորել, մեղրամոմել). գոյական+բայանուն (մեղվագարդ, մեղվապատ, մեղրաքամ*, մեղվակուլ*) գոյական+գոյական+գոյական (մեղրաշաքարախյուս*) գոյական+գոյական+բայանուն (մեղրաբերքահավաք*):	արմատ+ածանց (մեղրավուն) արմատ+հոդականալ+արմատ+ածանց (մեղվավաճառք, մեղվատնակ, մեղրախոտուն, մեղվածանրոց*) արմատ+արմատ+ածանց (մեղրաչք, մեղրորսություն) արմատ+հոդականալ+արմատ+ածանց+ածանց (մեղրաբերքային, մեղրահավաքչություն) արմատ+հոդականալ+արմատ+ածանց+հոդականալ+արմատ (մեղրաբերքահավաք)

Ուշադրություն դարձնենք հատկապես նորակազմ բառերի հիմքերին, քանի որ դրանք առանձնահատուկ դեր ունեն բառերի կառուցվածքի և նշանակության համար: Բառագիտության մեջ առանձնանում են երկու հիմնական տեսակներ՝ սերող և բաղադրող հիմքեր, որոնց վերլուծությունը թույլ է տալիս հասկանալ բառաստեղծական գործընթացները, արձանագրել բառերի իմաստների ընդլայնումը: *Մեղրող* հիմքին բառակազմական քայլով ավելանում է այլ հիմք կամ ածանց՝ կազմելով նոր բառ, իսկ *բաղադրողը* ավելացող հիմքն է: Իբրև կանոն՝ բարդ բառերի աջակողմյան բաղադրիչը բաղադրող հիմքն է, իսկ ձախակողմյան հիմքը՝ սերող [1, 247-278]: Բաղադրիչների կցման հերթականությունը ցույց տալու համար դիտարկենք մի քանի օրինակների բառակազմական քայլերը՝ ըստ արդի լեզվաբանության մեջ ընդունված սկզբունքի [4, 113], [8, 283-284]: Հանդիպում են մեկ, երկու և երեք քայլերով կազմություններ.

մեղրավուն → (մեղր)ավուն

մեղրաբաժակ → (մեղր/ա)(բաժակ)

մեղրահավաքություն → [(մեղր/ա)(հավաք)]ություն

մեղրաշաքարախյուս → [(մեղր/ա)(շաքար/ա)](խյուս)

մեղրաբերքային → {[(մեղր/ա) (բեր)]ք}ային:

Կան նաև բազմակի պատճառաբանվածություն ունեցող բառեր: Օրինակ՝ *մեղրաբերքահավաք* բառը կարող ենք բացատրել երկու եղանակով. *մեղրաբերք+հավաք* (մեղրաբերքը հավաքելը) և *մեղր/ա+բերքահավաք* (մեղրի բերքահավաք): Բառակազմական վերլուծության բանաձևը հետևյալն է.

{[(մեղր/ա)(բեր)]ք}(հավաք) կամ *(մեղր/ա){[(բեր)ք](հավաք)}*:

Եթե առաջին տարբերակում ունենք բաղադրյալ սերող հիմք + պարզ կամ արմատական բաղադրող հիմք, ապա 2-րդ դեպքում հակառակն է՝ պարզ կամ արմատական սերող հիմք + բաղադրյալ բաղադրող հիմք:

² *-ով տրվում են տերմինային արժեք ունեցող բառերը:

Դիտարկենք *մեղրաքամիչ* բառի բառակազմական վերլուծությունը: «Նոր բառեր»-ի Զ պրակտում կա նաև *մեղրաքամ* բառը (*մեղր քամելը* նշանակությամբ) [19, 123]: Այն մեկ ուրիշ իմաստ էլ ունի՝ *մեղր քամելու սարք*, *մեղրաքամ մեքենա*: *Մեղրաքամիչ*-ը նույն մեղր քամելու համար նախատեսված սարքն է՝ մեղրահացից մեղրը քամող մեքենան [22]: Այս բառը կարելի է մեկնաբանել *մեղրաքամ+իչ* կամ *մեղր(ա)+քամիչ*: Ըստ այդմ՝ բառակազմական քայլերի հաջորդականությունը կլինի՝

[(մեղր/ա)(քամ)]իչ կամ *(մեղր)ա/(քամ)իչ*:

Կան նաև բառակազմակերպական հիմքերով ձևավորված բարդություններ՝ *մեղվամայր* (մայր մեղու), *մեղրորոտություն* (մեղրի որս), *մեղվափչակ* (մեղունների փչակ), *մեղրամոմել* (մեղրամոմով պատել), *մեղվաթույն* (մեղվի թույն), *մեղրաքամիչ* (մեղրի քամիչ)³ և այլն:

Մեղր և մեղու բաղադրիչներով կազմությունների թարգմանական առանձնահատկությունները գեղարվեստական տեքստերում

Բառապաշարի համալրման համար կարևոր աղբյուր է նաև թարգմանությունը՝ պատճենման և կիսապատճենման եղանակներով: «Հայերենի բառաշինական արվեստը շատ կողմերով թարգմանական արվեստ է» [6, 111], ուստի օտար բառի հնարավորինս ճիշտ հայերենացումը խոսում է թարգմանչի արհեստավարժության և բառաստեղծական հմտությունների մասին: Թարգմանությունը հաճախ շատ ավելին է, քան բառերի ուղղակի փոխակերպումը մի լեզվից մյուսը: Հասկանալի գեղարվեստական խոսքի թարգմանությունը պահանջում է ոչ միայն լեզվական գիտելիքներ, այլև պատկերավոր և վերլուծական մտածողություն, ինչն էլ էական ազդեցություն է ունենում տեքստի ընկալման և գեղարվեստական արժեքի վրա: Երբեմն տվյալ լեզվական միավորի ճիշտ թարգմանության համար մեծ դեր է խաղում համատեքստը [10, 75]:

Վերջին շրջանում նոր թափ են առել գեղարվեստական գրականության թարգմանությունները, և թարգմանչի կողմից հաճախ բառաստեղծական կամ բառակազմական մեծ հմտություն է պահանջվում բնագրի հեղինակի ասելիքը ընթերցողին ճշգրիտ հասցնելու համար: Նրա աջակցությամբ բարդ խնդիր է դրված. կատարել բառացի թարգմանություն, թե՛ բառային իմաստի համապատասխանություն: Նա պետք է կարողանա պահպանել տեքստի իմաստային ամբողջականությունը՝ հաշվի առնելով հեղինակի խոսքի նպատակը, տեքստի ժանրը, լեզվամտածողության առանձնահատկությունները, ընթերցողների թիրախային խումբը և այլն: Թարգմանիչը միջնորդ է դառնում հեղինակային մտքի և ընթերցողի ընկալունակության, զգացական աշխարհի միջև:

Մեղր և *մեղու* իմաստային խմբում ունենք բառերի պատճենման և կիսապատճենման օրինակներ մեր լեզվին բնորոշ բառակազմական կաղապարներով ու միջոցներով (*մեղրահամեմունք*, *մեղվակնձիթ*, *մեղրադեղին*, *մեղրահարուստ*, *մեղրավուն*, *մեղրալազուր*): Առանձնացրել ենք դրանցից մի քանիսը: Դիտարկենք *մեղրադեղին* (մեղրի գույնի դեղին) բառը: Գերմանացի գրող Գյունթեր Գրասի «Թիթեյա թմբուկ» երկի հայերեն թարգմանության մեջ կարդում ենք. «...Գետնի ժամացույցի *մեղրադեղին* թվահարթակը՝ կտր ապակին, կտոր-կտոր լինելով, թռավ տարբեր կողմեր ու ընկավ » (թարգմ.՝ Կառլեն Մատինյան) [24, 104]: Համեմատենք բնագրի հետ. “Die runde geschliffene Scheibe, die das *honiggelbe* Zifferblatt unserer Standuhr vor Staub und sterbenden Fliegen schützte, zersprang, fiel...” [25, 30]. Ինչպես տեսնում ենք, այստեղ գերմաներեն *honiggelb* բառը հայերենում թարգմանվել է բացառությամբ՝ *մեղրադեղին*: Մա պատճենման դասական օրինակ է:

Մոտեցումը այլ է *մեղրալազուր* (մեղրի գույնին տվող լազուր՝ բաց կապույտ) բառի դեպքում: Ամերիկացի գրող Ֆրենսիս Սքոթ Ֆիցջերալդի «Մեծն Գեթսբի» ստեղծագործու-

³ Նույն սկզբունքով մեղրով տորթ բառակապակցությունից կազմվել է մեղրատորթ բարդ բառը:

թյան մեջ կարդում ենք հետևյալ նախադասությունը. “The late afternoon sky bloomed in the window for a moment like the *blue honey* of the Mediterranean ...” [26, 38]. Բնագրում հանդիպող *blue honey* բառակապակցությունը հայերեն թարգմանության մեջ ներկայացված է *մեղրալագուր* բառը բառով. «Մի պահ երեկոյան արևը Միջերկրականի *մեղրալագուրի* պես փայլատակեց պատուհանի մեջ» (թարգմ.՝ Մոնա Մեֆերյան) [27, 123]: Այստեղ ոչ թե բառացի թարգմանություն է կատարվել, այլ ուշադրություն դարձնելով խորհրդանշական իմաստին և զգայական ընկալմանը՝ թարգմանիչը կարողացել է ստեղծել հետաքրքիր գեղարվեստական պատկեր: Հավանաբար նկատի է ունեցել ծովի ջրերի վրա մայր մտնող արևի ճառագայթների արտացոլանքի գույնը: Նա համադրել է դեղին և կապույտ գույները, մեղրի քաղցրության խորհրդանիշը (այս դեպքում նկատի ունի ոչ թե համային, այլ տեսողությանը, այքի համար ախորժելի լինելու հանգամանքը) և լազուրի հանգիստ գունալին երանգը: Ի դեպ, անգլերեն *blue* բառը ոչ թե պարզապես թարգմանվել է *կապույտ*, այլ վերջինին հոմանշային շարքից ընտրվել է *լազուր*-ը, ցուցաբերվել գեղարվեստական մտեցում՝ ընդգծելով գույնի և քաղցրության համադրությունը: Նկատենք, որ այս բառը հեղինակի երևակայության, աշխարհընկալման և գեղարվեստական մտեցման արդյունք է, որի իմաստը հայ ընթերցողին փոխանցելու համար թարգմանիչը ցուցաբերել է առանձնահատուկ բառակազմական մտեցում՝ բառակապակցական հիմքից ստանալով բառը բառ: Թարգմանական այսպիսի ընտրությունը ցույց է տալիս ոչ միայն լեզվական ճկունությունը, այլև ստեղծագործական մտեցումը:

Հետաքրքիր է յուրօրինակ է *մեղվակնճիթ* (մեղվի կնճիթ) բառի թարգմանությունը: Ե՛վ բնագրում, և՛ հայերեն տեքստում հեղինակները այն փոխաբերաբար են գործածել: «Ամբողջ ժամանակ իր հոգու *մեղվակնճիթը* հոտոտում էր նրա հոգու զաֆրանն ու մեղրը փնտրում» [28, 112]: Անգլիացի արձակագիր և դրամատուրգ Ջոն Գուլտոտորդին իր «Ֆորսայթների պատմությունը» երկում գրում է. “And all the time, too, the *proboscis* of her spirit was scenting, searching for the *honey* and the saffron of his spirit” [29]. *Proboscis* բառը ծագում է հունարենից և բառացիորեն նշանակում է «կնճիթ», որն այս համատեքստում վերաբերում է մեղվի գլխի առջևի մասում երկարավուն սրածայր ելուստին, որը ծառայում է որպես սնվելու և պաշտպանվելու գործարան: Հայերեն թարգմանության մեջ թարգմանիչը, նկատի ունենալով բնագրում գործածված *honey* (մեղր) բառը, կազմել է *մեղվակնճիթ* ձևը, որը կարելի է դիտարկել որպես *նրբանկատության, հոգու խորքը ներթափանցելու* խորհրդանիշ: Մեղուն իր կնճիթով ունակ է նեկտար հավաքել ծաղկի դժվարամատչելի հատվածներից: Այս հատկությունը գեղարվեստական վերաիմաստավորում է ստացել և նշանակում է՝ *թափանցել մարդու ներաշխարհի ամենամուրթ շերտերը, հասկանալ նրան*:

Իռլանդացի գրող Ջեյմս Զոյար «Ուլիսես» վեպում գործածել է *honeysauces* բառը. “Hot herringpies, green mugs of sack, *honeysauces*, sugar of roses, marchpane, gooseberried pigeons, ringocandies” [30]. Ռուսերեն տարբերակում թարգմանիչները (В. Хинкис, С. Хоружий) վերընշյալ բառի իմաստն արտահայտել են բառակապակցությամբ. “Паштетъ, зеленые кубики с хересом, *соусы на меду*, варенье из розовых лепестков, марципаны, голуби, начиненные крыжовником, засахаренные коренья” [31]. Այլ է պատկերը հայերեն թարգմանության մեջ. «Օովատառեխի տաք կարկանդակներ, ... *մեղրահամմուսներ*, վարդի մուրաբա, նուշի թխվածք, փշափաղաքով լցնված աղավիններ, շաքարած արմտիք» (թարգմ.՝ Մամվել Մկրտչյան) [32]: Մա խոտում է թարգմանական արվեստի լեզվական առանձնահատկությունների մասին: Երեք տարբեր լեզուներում նույն իմաստն արտահայտվում է կառուցվածքային տարբեր եղանակներով. անգլերենում՝ *honey (մեղր) + sauces (սոուսներ)*, ռուսերենում՝ *соусы на меду* (ունի նախդրային կառուցվածք), հայերենում՝ *մեղրահամմուսներ*: Հայերեն տարբերակն իմաստային առումով բառացիորեն չի համապատասխանում *սոուսի* գաղափարին: Վերջինս նշանակում է *1. մտով կամ որևէ բանջարեղենով պատրաստվող*

կերակուր, 2. աղուլ, քացախուլ, այլուրուլ, ձվով և այլն պատրաստված հեղուկ համեմունք, որ գործածվում է զանազան կերակուրների հետ, մինչդեռ համեմունք բառը գործածվում է հետևյալ իմաստով՝ կերակուրը համեղացնող բուսական նյութեր (պղպեղ, գինձ, սամիթ, դարչին, սոխ և այլն): Թարգմանիչը մեղրահամեմունք բառն է կազմել՝ հավանաբար հաշվի առնելով, որ համեմունքը հայախոս լսարանի համար ավելի ընկալելի է և ընդունելի, ավելի ընդհանրական իմաստ ունի (կարող է լինել ոչ միայն չոր, փոշիանման, այլև հեղուկ): Իսկ ստուշ-ը մեր լեզվի համար անբնական է հնչում: Մեղրահամեմունք նորակազմ բառը հեշտությամբ կարող է գործածվել և՛ խոհարարական գրականության մեջ, և՛ առօրյա խոսքում:

Նոր բառերը կամ նորակազմությունները թարգմանական գեղարվեստական տեքստերում կարևոր նշանակություն ունեն, քանի որ կարող են մեծապես ազդել թարգմանության որակի և ընթերցողի ընկալման վրա: Դրանք ընդգծում են թարգմանչի ինքնատիպ ոճը, ստեղծագործական և վերլուծական մոտեցումը, մշակութային առաջնահերթությունները, հմտությունների ճկունությունը, նրա հումորը, ճաշակը և այլն: Թե որքանով կյուրացվեն այդ բառերը հասարակության կողմից, ցույց կտա ժամանակը:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ նոր բառերը լեզվական զարգացող համակարգի բնականոն շարունակությունն են, որով հասարակությունն արձագանքում է ժամանակակից աշխարհի պահանջներին: Դրանք արտացոլում են ժամանակաշրջանի ճաշակը, արժեհամակարգը, լեզվի ճկունությունն ու փոփոխվող իրականությունը հարմարվելու կարողությունը: Կադապարային տարբեր կառույցները կարող են խթանել լեզվում նոր բառերի ներմուծմանը ու տարածմանը, սակայն դրանց կիրառելիությունը կախված է հանրության կողմից գործածականության արդյունավետությունից:

Կատարված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ թեև *մեղր* և *մեղու* բառերը հին ծագում ունեն, սակայն բառաբարդման, ածանցման և թարգմանության (պատճենման և կիսապատճենման) ճանապարհով շարունակում են ակտիվորեն մասնակցել ժամանակակից հայերենում նոր բառերի ձևավորման և բառապաշարի զարգացման գործընթացին:

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2026.1hs-20>

Գրականություն

1. Աղայան Էդ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 1984, 372 էջ:
2. Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն, I մաս, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2013, 366 էջ:
3. Գալստյան Ա., Նորակազմ բառերը արդի հայերենի բառապաշարում // «Լեզու և լեզվաբանություն», Երևան, 2021, 1(24), էջ 44-48:
4. Գալստյան Ս., Ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկ, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2007, 196 էջ:
5. Էլոյան Ս., Ժամանակակից հայերենի բառային ոճաբանություն, Երևան, ՀՆՍՀ ԳԱ հրատ., 1989, 258 էջ:
6. Իշխանյան Ռ., Ակնարկներ հայերենի տերմինաշինության, Երևան, «Լույս» հրատ., 1981, 180 էջ:
7. Մարության Ա., Հայոց լեզվի ոճաբանություն, Երևան, «Լաիրի» հրատ., 2000, 244 էջ:
8. Սուքիասյան Ա., Սուքիասյան Ք., Ֆելեքյան Ս., Ժամանակակից հայոց լեզու (հնչյունաբանություն, բառագիտություն), Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2017, 462 էջ:
9. Սուքիասյան Հ., Աճակներ հայերենում, Երևան, ՀՄՍՀ ԳԱ հրատ., 1986, 251 էջ:
10. Усова И. В. Неологизмы в современном английском языке. «Балтийский гуманитарный журнал», 2015, №1(10), с. 75-77.

Բառարաններ

11. Աճառեան Ն., Հայերէն արմատական բառարան, Գ հատոր, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 1977, 636 էջ:
12. Գալստյան Ս., Դպրոցական բառակազմական բառարան, Երևան, «Զանգակ» հրատ., 2014, 232 էջ:
13. Մալխասեանց Սո., Հայերէն բացատրական բառարան, հ. 3, Երևան, ՀՍՍՌ հրատ., 1944, 615 էջ:
14. Նոր բառեր. Ա պրակ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2015, 196 էջ:
15. Նոր բառեր. Բ պրակ, Երևան, «Ատողիկ» հրատ., 2016, 184 էջ:
16. Նոր բառեր. Գ պրակ, Երևան, «Ատողիկ» հրատ., 2017, 243 էջ:
17. Նոր բառեր. Դ պրակ, Երևան, «Ատողիկ» հրատ., 2018, 172 էջ:
18. Նոր բառեր. Ե պրակ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2020, 175 էջ:
19. Նոր բառեր. Զ պրակ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2021, 221 էջ:
20. Նոր բառեր. Է պրակ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2022, 260 էջ:
21. Նոր բառեր. Ը պրակ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ ԼԻ հրատ., 2023, 140 էջ:

Հանացանց

22. https://hy.wikipedia.org/wiki/Մեղրաքամիչ_մեքենա (հասանելի է 12.04.2025)
23. http://www.old.yso.am/files/06A_Martirosyan.pdf (հասանելի է 20.09.2025)
24. http://www.nayiri.com/imagedDictionaryBrowser.jsp?dictionaryId=143&dt=HY_HY&query=մեղրադեղին, էջ 104 (հասանելի է 12.05.2025)
25. <https://ru.scribd.com/doc/135324912/Die-Blechtrommel-Grass, p. 30> (հասանելի է 12.04.2025)
26. <https://www.planetebook.com/free-ebooks/the-great-gatsby.pdf, p. 38> (հասանելի է 17.04.2025)
27. http://www.nayiri.com/imagedDictionaryBrowser.jsp?dictionaryId=144&dt=HY_HY&query=մեղրալազուր, էջ 123 (հասանելի է 18.04.2025)
28. http://www.nayiri.com/imagedDictionaryBrowser.jsp?dictionaryId=142&dt=HY_HY&query=մեղվակնճիթ, էջ 112 (հասանելի է 20.09.2025)
29. https://gutenberg.net.au/ebooks02/0200751h.html?utm_source=chatgpt.com (հասանելի է 11.07.2025)
30. <https://james-joyce.ru/ulysses/ulysses-text-eng.htm> (հասանելի է 11.07.2025)
31. <https://james-joyce.ru/ulysses/ulysses-text.htm#1> (հասանելի է 10.09.2025)
32. http://www.nayiri.com/imagedDictionaryBrowser.jsp?dictionaryId=122&dt=HY_HY&query=մեղրահամեմունք&forceIndex=yes (հասանելի է 20.09.2025)

Словообразования с компонентами *мед* и *пчела* в издании “Новые слова”

Мкртумян Армине

Резюме

Ключевые слова: *неологизм, словосложение, аффиксация, словообразовательный шаг, калькирование, частичное калькирование*

Новые слова отражают развитие языка как системы, позволяющей обществу реагировать на современные реалии. Они фиксируют вкусы эпохи, культурные приоритеты, ценностные ориентации, а также демонстрируют гибкость языка и его способность к адаптации. Общественные структуры могут способствовать внедрению и распространению новых слов, однако их успешность определяется в первую очередь применимостью в речи населения.

Исследование показало, что, несмотря на древнее происхождение слов «мегр» (мёд) и «мегу» (пчела), они продолжают активно участвовать в создании новых слов современного армянского языка. Это проявляется через словосложение, аффиксацию, а также переводные стратегии, прямое копирование и частичное калькирование.

Особое значение такие слова имеют в художественных переводах, влияя на качество текста и восприятие читателем. Они отражают стиль переводчика, его творческий и аналитический подход, чувство юмора, вкус и эстетические предпочтения, а также демонстрируют потенциал языка в передаче культурных и эмоциональных нюансов.

Compounds with the Components *Honey* and *Bee* in “New Words” Publication

Mkrtumyan Armine

Summary

Key words: *neologism, compounding, affixation, word-formative step, copying, partial copying*

New words are natural continuation of the developing linguistic system through which society responds to the demands of the contemporary world. They reflect the tastes of the era, value systems, cultural priorities, as well as the flexibility of the language and its ability to adapt to changing realities. Social structures can promote the acceptance and spread of new words; however, their success is ultimately determined by their usability among the public.

The conducted study showed that although the words **meghr** (honey) and **meghu** (bee) have ancient origins, they continue to participate actively in the formation of new words and development of the vocabulary in modern Armenian through word compounding, affixation, and translation (both direct copying and partial copying).

These words have particular significance, especially in literary translation, as they can greatly influence the quality of translation and a reader’s perception, emphasizing a translator’s style, one’s creative and analytical approach, sense of humor, taste, and other aspects.

Ներկայացվել է 27. 09. 2025 թ.
Գրախոսվել է 08. 10. 2025 թ.
Ընդունվել է տպագրության 27. 05. 2026 թ.